

med drugim izšla češka antologija. Mnogi prevodi so po večini angleški ali ameriški, izmed katerih se mnogo govori o zadnjem romanu D. H. Lawrence-a, »L'amant de lady Chatterley«. To njegovo najjasnejše in najenotnejše delo predstavlja neutajljiv napor za ostvareitev novega seksualnega etosa, v svojem poskusu čistega poganstva je v pariških salonih postal senzacija in ustvaril dvoje taborov, kar je pospešila močna freudovska atmosfera, ki je še močno v »modi«; o Freudu je izšlo namreč par knjig. Izmed domačih filozofov pripravlja Bergson že dolgo pričakovano delo o dveh izvorih morale in religije,⁵ Maritain je izdal drobno delo »Religion et Culture« in knjigo o Descartu, Maurice Blondel pa »Le problème de la Philosophie Catholique«. Izmed ostalih dogodkov je treba omeniti IX. del Bremondove »Histoire du Sentiment religieux« in svojevrsten besednjak, ki ga učenci sestavljajo iz Maurrasovih člankov, študij, glos in izjav.⁷ V zadnjih mesecih se je razvila nova založba R. A. Corrèa, ki je izdala dozdej sama kvalitetna dela, esejistiko M. Arlanda, Charlesa du Bos-a in Eugenio d'Ors-a, študije Ramon Fernandez-a, Edmonda Jalouxja, Benjamina Crémieuxja in J. Maritaina ter pripravlja prevode Hoffmannsthal-a, Jacobsena in ruskih avtorjev.

V revijah se mnogo razpravlja o evropskem duhovnem sodelovanju, precej seveda v zvezi s sekcijo za duhovno kooperacijo pri Društvu narodov, ki ji načeluje Paul Valéry in ki misli na neko perijodično izmenjavanje misli. Mnogo je to vprašanje glasilal A. Thibaudet, v precejšen pogon pa ga je spravil Stefan Zweig v intervjuju, ki so ga priobčile 23. januarja t. l. »Nouvelles Littéraires«. Najkonkretnjše in morda najgloblje torišče problema tvori revija »Europe« s sodelavci J. Guéhenno, J. Prévost, J.

R. Bloch, Em. Berl.⁸ Izšlo je tudi precej zanimivih knjig o času in človeku, ki jih samo navedem, četudi zahteva vsaka izčrpen referat. Paul Valéry je napisal »Regards sur le monde actuel«, Jules Romains »Problèmes d'aujourd'hui«, G. Ferrero »La fin des aventures«, Comte Plessio »La caravane humaine«, F. Strowski »L'homme moderne« in Benjamin Crémieux »Inquiétude et reconstruction«. V zvezi z njimi pa je treba omeniti prevod dveh važnih nemških knjig, Ludwiga Bauerja »La guerre pour demain« in E. R. Curtiusa »Essai sur la France«.⁹

Končno razveseljuje porast kvalitetnih filmov. Ob René Clair-u se pojavljajo že drugi režiserji, eden izmed njih Raymond Bernard je po Dorgelèsovem romanu »Les croix de bois« ustvaril nov in velik vojni film. Istočasno se igrajo nemški filmi: »Dreigroschenoper« in »Kameradschaft« ter ruski »Zemlja« in »Človek, ki je izgubil spomin«. Film je ustvaril pretresljivo razsežnost, od Cocteaujevega filma »Sang d'un poète« do ruskega »Sinji ekspres« se tudi francoski kulturi nudi nova resničnost.

Edvard Kocbek

DVA ODGOVORA

G. Ludviku Mrzlu zastran resnice

Med onimi, ki so ob znanem Župančičevem članku začutili v prvi vrsti potrebo odgovorjati replikam na Župančičev članek in ne le temu, je zlasti omeniti bivšega urednika »Mladine«, g. L. Mrzela, ki je v »Jutru« z dne 3. novembra 1932 priobčil feljton »Oton Župančič, Adamič in slovenstvo (Opazke na članek dr. R. Ložarja v zadnji številki »Doma in sveta«).« K temu idejno nad vse »urejenemu« odgovoru naj pristavim samo nekaj opomb formalnega značaja, ki bodo značaj Mrzelovega pisanja zadostno in dobro označile.

G. Mrzel piše: »Ker sem bil tudi jaz med tistimi, ki so s prehrupnim oglašanjem in poveličevanjem Louisa Adamiča ob njegovi vrnitvi v domovino, kakor očita dr. Ložar, zakrivil (!) vso to »afero«, in ker prav za prav tudi jaz pripadam družbi okrog »Zvo-

⁸ Pripravlja se nova, velika revija L'Esprit«.

⁹ Zabeležiti treba tudi mnogo lepih proslav, slavnostnih revijalnih števil in knjig ob Goethejevem jubileju.

⁵ ... kjer se je močno približal krščanstvu.

⁶ in X...

⁷ Na spomlad je Académie Française izdala svojo uradno »Grammatiko« in s tem izpolnila nalogo, dano ji od ustanovitelja kard. Richelieu-ja, ki pa je naletela pri nekaterih znanstvenikih na močan odpor. Tako je znani prof. Brunot našel v njej nadstotno napak in napisal protidelo »Observations sur la Grammaire de l'A. F.«

na«, ki naj zdaj vso (podčrtal jaz) »sramoto« sprejme na svoje glave, naj mi bo dovoljeno, da na tem mestu na vse skupaj zapišem nekaj malega opomb.« K temu je treba reči to-le: 1. Ni res, da jaz kje, čeprav le v najmanjši zvezi s tem, imenujem g. Mrzela, ki jemlje čisto po nepotrebnem pred javnostjo križ trpljenja na svoje rame — pa »trpeti« je pač njegovo veselje! In 2. ni res, da zvračam vso krivdo na družbo okrog »Zvona«, kot trdi g. Mrzel in kar ni skladno z resnico, nasprotno trdim čisto nekaj drugega, o čemer gl. Dis 1952, str. 324 zgoraj. Nadalje piše g. Mrzel: »Zdaj prihaja dr. Ložar in ogorčen kliče pesnika na odgovor, naj se izjavi, ali je Adamič umetnik ali ni.« G. Mrzel dobro ve, da tega nikjer ne delam in da trdim samo sledeče: »... toda kljub temu ostanejo le-ta (Adamičeva dela) za presojo naše umetniške književnosti taka, kakršna so, namreč popolnoma adekvatna. Da je to tako, nam daje posredno čutiti tudi Župančič sam, ki se mu je vendarle upiralo imenovati Adamiča umetnika« itd. (Dis, str. 323). Sicer pa g. Mrzel v sledečem potrdi moje naziranje, rekoč: »Za človeka... bo precej jasna stvar, da hodi književnost v Ameriki precej drugačna pota kakor v Evropi in da so merila tam precej drugačna kakor pri nas«, kar pravim tudi v stavku: »Zamisliti se moramo nad tem... da celo Župančiči ne razlikujejo več socijologiziranega slovtva od umetnosti in izdajajo evropski ideal umetnine (str. 325). In nadalje piše g. Mrzel: »Dr. Ložar je pripadnik mladega rodu in netolerantni, nervozno zagrizeni način, kako zastavlja vprašanje, ali ima pred Bogom in zgodovino večjo pravico do Adamiča »Dom in svet« ali »Zvon«, prikazuje duha njegovega kroga v prav klavrni luči.« K temu pripominjam, da sicer res pripadam mlademu rodu, a v imenu resnice pribijam, da tega vprašanja v mojem članku niti v taki niti v drugačni obliki ni in zavračam očitek klavnosti, kajti take izmišljotine se mi še gabijo. In še piše g. Mrzel: »Za dr. Ložarja je vprašanje, ali naj »Dom in svet« piše o Adamiču ali ne, menda samo partizansko prestižnega značaja; o njem se je razpisal »Zvon«, torej bo »Dom in svet« molčal o njem.« Tudi ta sofizem g. M. odklanjam, ker so meni take in podobne razmere samo zadeva kulturno

političnega značaja, način Mrzelovega razpravljanja pa prava »atmosfera predvojnega časa.«

Sicer pa trdi g. Mrzel tudi stvari, ki njegovim gornjim nasprotujejo. Na pr. »...Saj je Oton Župančič tako zaprt v svoji izolaciji, da se menda že vse zadnje desetletje še celo vse, kar se v naši literaturi zgodi, zgodi samo daleč od njega in brez njega.« To trdim tudi jaz in za menoj ponavlja isto g. Mrzel. Če pa se še celo vse, kar se v naši literaturi zgodi, zgodi daleč proč od njega (Župančiča), koliko dalje se godi še ono, kar je svetovnega in koliko bolj je utemeljena moja trditev, da je tudi »epohalni pojav« Adamiča prišel do Župančiča najmanj na polovico pota, g. Mrzel, po zaslugi nekega drugega! G. Mrzel pa se resnici približa še neke drugje, a se je takoj zboji in zbeži, namreč ko trdi: »Oton Župančič je pesnik in njegova pesem je, kar je« (za vse čase je veljavna ta sodba L. Mrzela; op. pis.). »V tej luči je treba sprejeti in razumeti njegov članek v Zvonu...« In tako sem ga tudi razumel, to se pravi, pravilno! Toda logika, ki naj piše pesmi in ona, ki naj piše članke, sta dve logiki, do tega spoznanja pa g. Mrzel očitno še ni prišel. Zato meša trditve vsevprek in postavlja izmišljene strahove: »tako daleč se vendar nikdar ne smemo spozabiti, da bi njegovemu delu odrekli ceno in veljavo, ki mu gre.« Ne, tako daleč se tudi ni nikdo spozabil, ali vsaj oni ne, ki je kot jaz ostro zapisal, da mora biti med poezijo in teorijo neka meja, ki jo skuša g. Mrzel zabrisati in po čigar logiki bi do take »spozabe« prej ali slej moralo priti.

Zato sem prisiljen k vsemu temu dostaviti sledeče: Kadar namerava g. Mrzel zopet spregovoriti »o mladih«, h katerim vključuje najbrž tudi mene, pa bi to storil v taki zvezi in s tako fineso kot to pot, mu izjavljam jasno, da se k takim »mladim« nikoli nisem in ne bom prišteval, poleg vsega drugega tudi zategadelj ne, ker ni moja navada reševati naloge in probleme s prerokbami in vzdihii. Iz tega razloga tudi ne bom debatiral z njim o pomenu naše povojne lirike in moram reči samo še besedo, dve o njegovem izpadu proti slovenščini mojega članka, ki da spada »prav gotovo med najbolj tragične manifestacije borbe za čistost slovenske misli«.

Kajti če spada že moj spis tja, pravim, kam šele spadajo Mrzelovi »serbokroatizmi«, »italistični monstri« in druge slične cvetke njegove čiste slovenščine in kateri vrednostni sferi bi bilo končno treba prisoditi neko zbirko novejših slovenske proze, ki sem je mogel prebrati samo reci in piši slabih deset strani, če smo že na tem, da izplačujemo milo za drago?

Še napake in zmote

Dne 10. nov. 1932 je izšel v »Jutru« pod zgornjim naslovom odgovor g. Boža Škerlja na mojo kritiko dr. J. Žagarjeve »Prazgodovine sveta« v prejšnjem zvezku DS, v kateri sem mimogrede ožigosal opazko g. Škerlja glede prehistorikov — duhovnov, ki se glasi: »In v svojih izvajanjih v tretjem delu(!) se Žagar opira skoraj izključno le na duhovnike (na pr. Obermayer (!), Birkner, Schmidt, Bumüller itd.), znatno manj na druge starejše avtorje (na pr. kje je Schwalbe?) in prav nič na novejše, zlasti pogrešam Weinerta, ki je danes eden vodečih strokovnjakov za tu načeta vprašanja.« Zelo se čudim, kako je možno, da se je na podlagi one moje opombe g. Škerlj s svojim odgovorom spustil tako daleč, da moram sedaj ono svojo sodbo še utrditi.

G. Škerlj piše: »Vrednosti del po g. Ložarju navedenih avtorjev osporavati meni ni prišlo na misel, reči sem hotel le, da je g. Žagar vire (za tretji del) izbiral enostransko, to zlasti tudi v tem oziru, da se on, g. Žagar, v svojih brošurah (!) bavi dokaj mnogo tudi s filogenetiko, dočim so se ti avtorji pretežno pečali z arheologijo.« Temu nasproti ugotavljam sledeče: Tretji del Žagarjeve »Prazgodovine« nosi podnaslov: »Prazgodovinski človek, njegove sledi, orodje in umetnine.« Vsebinska tretja Žagarjeve brošurice je torej prehistorična antropologija in arheologija, ne pa kaka filogenetika niti biologija. Poleg duhovna H. Breuila pa jaz ne poznam človeka, ki bi bil prav paleolitsko antropologijo in arheologijo tako nepobitno utemeljil kot je to storil Hugo Obermaier, ki ga gosp. Škerlj v prvi kritiki napačno piše z y in kot čigar edino delo v Ebertovem »Reallexikon« zelo nerodno navaja »Diluvialchronologie«; H. Obermaier je namreč za ta leksikon napisal še druge, stvarno važnejše in za našo debato meri-

tornejše članke. G. Škerlj se iz te zagate izmotava na dva načina, 1. s tem, da omenja nenadoma filogenetiko in 2. s tem, da skuša dementirati svojo prvo precizacijo: »In v svojih izvajanjih v tretjem(!) delu...« z novo: »... to zlasti tudi v tem oziru, da se on, g. Žagar, v svojih brošurah (!) bavi dokaj mnogo tudi s filogenetiko, dočim so se ti avtorji pretežno pečali z arheologijo.« To pa se mu ni posrečilo, kajti vsebinska tretja brošurica ni stroka filogenetike in biologije, a tudi kdor pozna Obermaierja in Birknerja, ve, da nista kaka bornirana arheologa, nego da je zlasti O. tudi geolog, paleontolog, »biolog« itd., skratka obvlada pomožne discipline prehistorike, in da tudi Weinert ne predstavlja one specialne in vodilne kvalitete, kakor bi rad g. Škerlj. O tem naj se gospod Škerlj sicer prepriča v citatu Weinerta v enem zadnjih Obermaierjevih del, čudim se pa, da med željenimi avtorji ne najdem J. Bayerja.

Na drugi strani pa postavlja ravnanje g. Škerlja v zelo čudno luč nedoslednost njegovih izvajanj pri navedbi brošuric in ton, s katerim nadaljuje: »G. Ložar je torej s svojo kritiko moje ocene le dokazal, da ne ve razlikovati med biološkimi in arheološkimi vprašanji...« in »Pomanjkanje poznavanja te bistvene razlike je rodilo nestvaren napad... itd.« K temu pripominjam, da sem svojo opombo napisal po tem, kar je gosp. Škerlj napisal, ne pa kar si je privatno mislil, to se pravi: napisal sem jo glede na njegove opazke k tretjemu delu Žagarjeve »Prazgodovine« in samo če mi gospod Škerlj dokaže, da je njegova vsebina — biologija, bom to nerazumljivo mi apodiktčnost njegove trditve razumel. Da njemu kot biologu tam ničesar ne očitam, je iz mojega pisanja jasno in je njegovo ogorčenje odveč, da pa v arheoloških vprašanjih hodim od njegovih različna pota, ima gotovo svoj razlog. Zagotavljam namreč g. Škerlju, da kot kustos Arheološkega oddelka Narodnega muzeja v Ljubljani vsaj »za prvo silo« vem, kaj je in kaj ni arheologija, da me pa nasprotno on sam s svojimi izvajanjmi nikakor ni prepričal, da tudi on prav tako dobro ve, kaj je in kaj ni biologija, dasi ne more biti dvoma, da praktično zanj kot biologa tega vprašanja že zdavnaj ni več. In s tem zaključujem ta najin razgovor.

R. Ložar